

CALITATEA NAȚIUNII – FACTOR ȘI MICROB INSTITUȚIONAL AL CREȘTERII ECONOMICE

Nicolae VEREJAN

Catedra Administrarea Afacerilor

Cet article décrit le rôle de l'économie institutionnelle dans l'assurance de la croissance économique. On aborde le rôle de l'individu dans la formation de la qualité de la nation comme facteur important de l'assurance de la croissance et du développement économique.

Cele șapte sectoare instituționale

Creșterea economică durabilă nu poate fi rezultatul unor creșteri economice accidentale determinate de circumstanțe și conjuncturi. Ea este efortul instituțional de durată al unei economii naționale. Cu toate că în literatura de specialitate se duc până în prezent polemici privind factorul primar și cel secundar ai creșterii economice, este recunoscut rolul hotărâtor al organizării instituționale în atingerea creșterii economice.

În opinia noastră, caracteristicile instituționale de bază care determină creșterea economică sunt:

- ✓ Sistem de valori bine conturat, acceptat și respectat;
- ✓ Asigurarea și garantarea dreptului la proprietate;
- ✓ Existența instituțiilor de apărare a dreptului de proprietate și asigurarea imparțialității lor;
- ✓ Determinarea locului și rolului statului în economie;
- ✓ Asigurarea liberei concurențe;
- ✓ Piață financiară puternică;
- ✓ Asigurarea calității factorului uman;
- ✓ Continuitatea politicilor la nivel guvernamental în scopul implementării politicilor instituționale;
- ✓ Imparțialitatea reformelor și a politicilor instituționale.

Tabel

Sectoare instituționale care asigură expansiunea economică [1]

Sector instituțional	Funcția principală	Resurse principale
Societăți și cvasisocietăți nefinanciare	Produc bunuri și servicii comerciale nefinanciare	Rezultatul vânzărilor
Instituții de credit	Finanțează, colectează, transformă și repartizează disponibilități financiare	Fonduri provenind din angajamente financiare contractate
Întreprinderi de asigurări	Asigură, garantează o plată în cazul realizării unui risc	Prime contractuale sau cotizații sociale benevole
Administrații publice	Produc servicii necomerciale destinate colectivității și efectuează operații de redistribuire a venitului și bogățiilor naționale	Plăți obligatorii efectuate de către celelalte sectoare instituționale
Administrații private	Produc servicii necomerciale destinate familiilor, în anumite cazuri produc servicii comerciale	Contribuții benevole
Familii (gospodării)	Consumă și, ca întreprinzători individuali, produc bunuri și servicii comerciale nefinanciare	Remunerarea factorilor de producție; transferuri efectuate de către celelalte sectoare, produse din vânzare
Restul lumii	Sub denumirea „restul lumii” se regroupează operațiunile între unitățile rezidente și nerezidente	

1. **Societăți și cvasisocietăți nefinanciare.** Este vorba despre gruparea unităților instituționale care au drept funcție principală *producerea de bunuri și servicii comerciale*. Caracteristicile principale ale acestui sector instituțional:

- Forma de asociere juridică
- Autonomie de decizii
- Disponibilitate de resurse
- Forme de concurență
- Responsabilitate socială.

2. **Instituțiile de credit.** Acest sector regrupează unitățile instituționale a căror funcție principală este asigurarea celorlalte sectoare instituționale cu resurse financiare necesare. Caracteristicile principale ale acestui sector:

- *Aprecierea rolului și autonomiei instituțiilor de credit*
- *Asigurarea echilibrului cerere-ofertă de resurse financiare*
- *Corelarea structurii resurselor cu structura cererii*
- *Distincții între instituții care aparțin sectorului public și celui privat*
- *Credibilitate*
- *Responsabilitate socială și economico-financiară față de sectoarele instituționale.*

3. **Întreprinderile de asigurări.** Sectorul este responsabil de garantarea plăților în caz de realizare a unui anumit risc. Caracteristicile principale ale acestui sector:

- *Credibilitate*
- *Transformarea riscului individual în riscuri colective.*

4. **Administrații publice.** Sectorul dat are responsabilități duble: pe de o parte, producerea de servicii necomerciale destinate întregii colectivități; pe de altă parte, redistribuirea veniturilor în economie. Caracteristicile generale ale acestui sector:

- *Resursele redistribuite aparțin, de regulă, altor sectoare instituționale*
- *Stabilește regulile de joc*
- *Menținerea unei administrații de durată lungă permite instituționalizarea unor reguli de joc parțiale, abuzive*
- *Credibilitate*
- *Transparență etc.*

5. **Administrațiile particulare.** Acestea sunt organisme a căror funcție principală este de a furniza servicii necomerciale și comerciale. Acest sector include unități foarte diferite: organizații culturale și comunități religioase, partide politice, sindicate, asociații obștești.

6. **Familii.** Funcția principală a unităților care aparțin acestui sector este de a consuma și, eventual, ca întreprinzători individuali, de a produce bunuri și servicii comerciale nonfinanciare. Resursele provin din remunerarea factorilor de producție.

7. **Restul lumii.** Acesta nu este un adevărat sector instituțional, deoarece nu prezintă activitatea unităților economice nerezidente, decât în măsura în care ele sunt în legătură cu unitățile rezidente. Acest sector este descompus conform localizărilor geografice.

Toate sectoarele instituționale enumerate funcționează în cadrul mecanismului economic unde are loc crearea valorii adăugate, care este rezultatul creșterii economice și sursă de eficientizare a sectoarelor instituționale.

Mecanismul economic și creșterea economică

În anul 2007 Premiul Nobel pentru economie a fost decernat economiștilor Leo Hurwics, Roger Myerson și Eric Maskin pentru contribuții la descrierea teoriei mecanismelor economice. Aceasta teorie, la anumite etape, a fost concepută și dezvoltată parțial și de către alți cercetători în domeniu. Atât în economia de piață, cât și în cea centralizată, mecanismul de funcționare a economiei pune accentul de bază pe *informație* în asigurarea unei creșteri și dezvoltări economice.

În economia de piață *informația* despre piețe este repartizată subiecților participanți la viața economică prin intermediul *prețului*. Prețul cuprinde în sine conținutul calitativ și cantitativ al bunului tranzacționat. În economia planificat-centralizată prețul nu poate servi ca sursă de informație veritabilă, întrucât conține în sine aspecte denaturate, detașate de logica economică. Prețul este o decizie centralizată și arbitrară impusă subiecților economici. Astfel, subiecții instituționali sunt dependenți, inclusiv informațional, de acel centru decizional și informațional, care de fapt este *statul* (Fig.1).

Mecanismul de interacțiune în economia planificată este simplu: subiecții instituționali comunică statului (centrului decizional și informațional) despre cantitatea și calitatea resurselor; centrul calculează valoarea optimă a alocațiilor și productivitatea respectivă și distribuie decizii cu privire la planul de activitate și acțiunile subiecților instituționali.

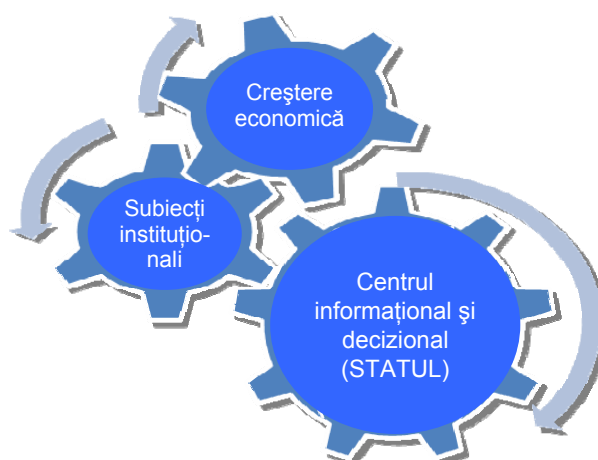

Fig.1. Rolul statului în asigurarea creșterii și dezvoltării economice.

Deci, dacă în economia centralizată statul este unul dintre subiecții autoimpuși, care asigură prin comportamentul lor creșterea și dezvoltarea economică, atunci în economia de piață rolul fundamental aparține pieței (prețului) (Fig.2).

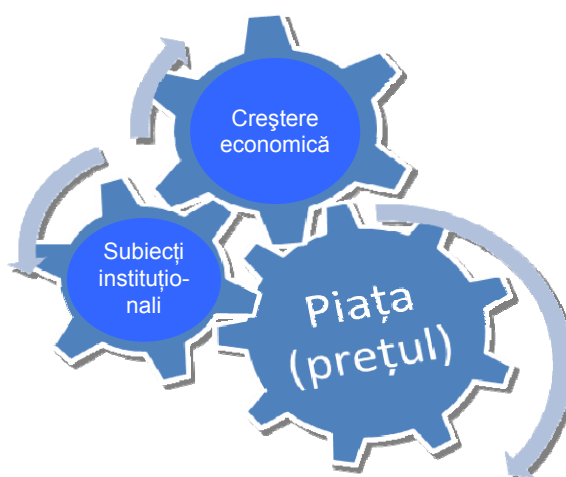

Fig.2. Piața – mecanism regulator în economia instituțională.

Știința economică demonstrează că piața nu este o ordine socială compatibilă cu puterea [2]. Cu toate acestea, în literatura de specialitate se discută foarte intens problema privind locomotivele ce asigură creșterea și dezvoltarea economică. Rolul economisirii și capitalului în asigurarea creșterii economice este în ultimul timp surclasat de semnificația economiei instituționale în realizarea acestor scopuri.

Unii autori [3], făcând trimitere la literatura occidentală, subliniază că în perioada 1929 – 1982 în economia SUA nu mai mult de 20% din venitul național pe angajat este datorat exclusiv procesului de economisire și acumulare a capitalului. În rest, un rol determinant în asigurarea creșterii economice revine progresului în cunoaștere, care include în sine progresul tehnico-științific, instruire calificată, progrese în procese de gestiune și organizare (inclusiv procese de gestiune sociale, politice etc.)

Odată cu progresele înregistrate în economiile țărilor dezvoltate, au fost reevaluați înșiși factorii de producție. Calității factorului uman îi este atribuit un rol determinant în asigurarea creșterii și dezvoltării economice. Factorii de capital sunt determinați după cantitate și calitate de factorul uman.

Calitatea factorului uman este dependentă de capacitatea instituțională privind crearea produsului – factor uman calitativ. Capacitatea instituțională în cazul dat include: educație, învățământ, instruire, sănătate, protecție socială, asistență juridică. Astfel, subliniem că **existența capitalului, economisirii nu sunt surse de creștere economică, ci rezultatul creșterii și dezvoltării economice. Sursa principală de creștere economică este factorul uman și calitatea acestuia.**

Capacitatea de a percepe și a explica fenomenele economice se rezumă nu doar la descrieri cifrice, modele și relații de calcul. În ultima instanță, *în economie nu a fost niciodată ca la farmacie*. Este foarte important a înțelege fenomenele economice prin prisma interdependențelor cu alte științe, domenii etc. Economia instituțională pune accentul pe rolul altor componente și variabile ale societății, ale statului de drept, care au un rol esențial în atingerea performanțelor economice. Atunci când practica economică, știința economică nu mai au atât de multe răspunsuri și explicații la problemele cu care se confruntă, economia instituțională, prin specificul concordanțelor, interdependențelor dintre diversele componente care o formează, permite evaluarea și formularea soluțiilor în perfecționarea mecanismului economic.

„Biologia economică” și Calitatea Națiunii

„Mecca economistului”, spune Marshall, *nu rezidă în statici comparative, nici chiar în analiza dinamică, ci în „biologia economică”*. Prin „biologie economică” Marshall înțelege studierea sistemului economic ca organism care se dezvoltă istoricește în timp. Acest lucru se aseamănă foarte mult cu programul metodologic al instituționalismului american [4]. Dezvoltarea istorică în timp formează calități, proprietăți individuale, valori, care, luate ca un tot unitar, formează calitățile și proprietățile unei societăți, ale unui grup.

Veblen a ajuns la concluzia că știința economică tinde să devină o știință evolutivă, înțelegând prin aceasta cercetarea originală și dezvoltarea instituțiilor economice; sistemul economic trebuie văzut nu ca un „mecanism care se autoechilibrează”, ci ca un „proces cumulativ în curs de dezvoltare”. El a definit instituțiile economice ca un complex de obiceiuri în domeniul gândirii și comportamentului convențional. Așadar, **„economia instituțională” cuprinde un studiu al moravurilor și obiceiurilor sociale care se cristalizează în cadrul instituțiilor** [5], moravuri și obiceiuri formate pe parcursul evoluției în timp prin concursul fiecărui individ.

Mecanismul economic nu mai include în sine oferta, cererea și piața, care se „autoreglează”. **Pe măsura avansării în timp, mecanismul economic s-a modificat substanțial, iar în epicentrul său se află Omul, Calitatea Factorului Uman și Calitatea Națiunii**. Acești factori pot fi considerați ca *factori de producție capabili să genereze creștere și dezvoltare economică*. Pe bună dreptate, pot fi considerați și *factori derivați*, care s-au format în timp, moștenind proprietăți, cunoștințe, deprinderi, valori din generații în generații. Însă, atunci când încercăm să explicăm anumite nereușite/reușite, inclusiv în domeniul economic, trebuie să medităm cine concepe și pune în funcțiune mecanismul economic de la care dorim performanțe. Răspunsul este univoc – Omul.

Punctul de reper în orice tip de acțiune este raționamentul ființei umane. Întrucât Omul este o ființă rațională, corectitudinea acțiunilor, deciziilor sale este dependentă de **proprietățile de calitate individuală** care îl caracterizează: nivel de cultură, instruire, valori socioumane, cunoștințe, autoperfecționare continuă etc.

Toate acestea, pornind de la particular la general, de la individ la societate, formează, în viziunea noastră, **proprietățile de Calitate a Națiunii** capabilă să producă o creștere economică (Fig.3).

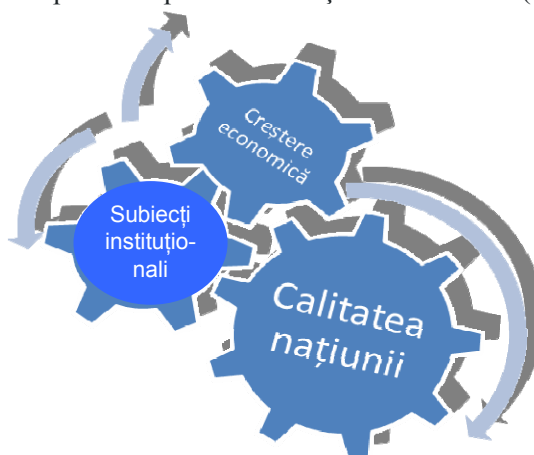

Fig.3. Rolul fundamental al Calității Națiunii în asigurarea creșterii economice

Ființa umană, *individul*, este înzestrată cu aspirații proprii și cu idei despre cele mai adecvate mijloace disponibile pentru satisfacerea scopurilor sale. Acțiunile individuale deseori sunt neconstrucive și ilogice, dar sunt acceptate la nivel individual pentru a reuși. Astfel, individul, pentru a justifica acțiunile date, se ghidează de faptul că societatea determină acțiunile indivizilor care o formează. Altfel spus, societatea determină calitatea deciziilor și comportamentului individual. Această ipoteză este falsă și permite decidenților la nivel individual să justifice acțiunile incoerente pe care le-a comis.

Acțiunile umane sunt în permanență individuale. Indivizii, ca persoane individuale, formează întregul, și nicidecum invers. Statul, națiunea, societatea nu este „cineva”. Statul, națiunea, societatea suntem noi toți, caracterizați în particular ca entitate individuală cu scopuri, preferințe, valori umane, mod individual de viață. *Anume aceste caracteristici individuale determină caracteristicile generale ce se atribuie statului, națiunii, societății. De calitatea individuală, separată a fiecărui individ depinde calitatea statului, națiunii etc.*

Conform unor aprecieri ale comunității științifice de peste Prut (dr. Cosmin Marinescu, cercetător în domeniul economiei instituționale), considerarea societății ca determinantă a acțiunilor individuale „este o metaforă care poate duce cu ușurință la erori grave”. Din acest motiv, subliniază cercetătorul, întrebarea dacă societatea sau individul constituie țelul ultim și ale cărui interese trebuie subordonate în beneficiul intereselor celuilalt devine irelevantă. Categoria de *scop* (interes, obiectiv) nu dobândește sens decât atunci când este aplicată *acțiunii*, iar acțiunea umană este eminentamente individuală și depinde de o serie de factori, inclusiv de ordin cultural [6].

Factorul-cheie al creșterii economice și al nivelului de viață, în opinia unor cercetători, „este CULTURA! Cea mai înaltă productivitate și cel mai înalt nivel de trai l-au asigurat națiunile cu cel mai înalt nivel de cultură... Și invers: națiunile cu un nivel redus de cultură au fost cele mai jefuite de străini și, material, au dus-o cel mai prost... Au trecut deja două decenii, dar cine n-a observat că economia noastră națională ori se prăbușește, ori stagnează, iar calitatea producției și nivelul productivității sunt în continuă scădere. Nivelul real al bunăstării moldovenilor este cel mai scăzut de pe continentul european. Și cauza nu este alta decât scăderea neconținută a nivelului de cultură a forței de muncă, a resurselor umane din R. Moldova” [7].

În opinia noastră, așa cum *Calitatea Națiunii, formată în particular de calitatea fiecărui individ, este Factorul determinant pe care se construiește mecanismul economic și dezvoltarea economică durabilă, la fel este și Microbul care poate ruina sau discredita toate acestea.*

Prețul, piața, concurența etc. sunt variabile cantitative ale mecanismului economic determinate de Calitatea Națiunii, de modul ce se percepe prin piață, preț, concurență, calitate etc. În opinia noastră, *o națiune care, în dependență de proprietățile sale, nu este cointereseată sau nu poate implementa un mecanism economic calitativ, mimează economia de piață, mimează concurența și se minte pe sine.*

Toate aceste concluzii nu sunt neapărat acceptate de publicul larg în condițiile când nu dorim să recunoaștem că avem rezerve foarte mari la formarea unei societăți și economii competitive. Țările conduse bine și țările conduse prost sunt rezultatul unei calități înalte a națiunii și al unei calități proaste a națiunii, rezultatul calității fiecărui individ.

Referințe:

1. Gilbert Abraham-Frois. Economia politică. - București: Editura Economică, 1992, p.475.
2. <http://www.ecol.ro/sinteze-rapoarte>. Marinescu C. Sinteza raportului de cercetare asupra proiectului de cercetare economic fundamental: „Libertate economică și proprietate. Implicații privind reformele instituționale din România și Uniunea Europeană”.
3. Радыгин А., Энтов Р. В поисках институционных характеристик экономического роста // Вопросы экономики. - 2008. - №8. - С.4.
4. Blaug M. Teoria economică în retrospectivă. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1992, p.454.
5. Ibidem, p.745.
6. <http://www.ecol.ro/sinteze-rapoarte>. Marinescu C. Sinteza raportului de cercetare asupra proiectului de cercetare economic fundamental: „Libertate economică și proprietate. Implicații privind reformele instituționale din România și Uniunea Europeană”.
7. Șoimaru V. // Timpul. - 2009. - Nr.195.

Prezentat la 11.11.2009